

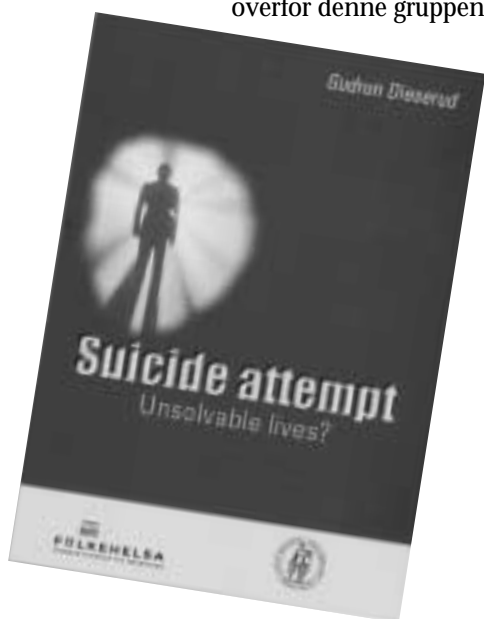
Doktoravhandling om selvmordsforsøk i et problemløsningsperspektiv

Ved Gudrun Dieserud

Ny doktoravhandling fra Psykologisk institutt, UiO gir bidrag til økt forståelse for samspill mellom faktorer i utviklingen av suicidal atferd. Resultatene viser: 1) 53,5 % reduksjon i selvmordsforsøksraten i Bærum over en 12-årsperiode. 2) Selvmordsforsøk knyttes ikke bare til depresjon/håpløshet, men også til sviktende problemløsningsevne uavhengig av depresjon. 3) Ulike negative livshendelser i barndommen gir ulike psykologiske problemer hos voksne mannlige og kvinnelige selvmordsforsøkere. 4) Liten tiltro til egen problemløsningsevne, eller svak mestringsforventning (self-efficacy) er en viktig prediktor for gjentakelse av selvmordsforsøk.

Suicide attempt: Unsolvable lives?

Dette er tittelen på artikkelforfatterens doktoravhandling, utgått fra Statens institutt for folkehelse og Psykologisk institutt, UiO. Avhandlingen omhandler ulike aspekter ved selvmordsforsøk, med spesiell vekt på kognitive funksjoner. Arbeidet tar utgangspunkt i psykologisk forståelse av selvmordsatferd, og har som hovedmålsetting å bidra med kunnskap om samspill mellom enkeltvariabler som tidligere er funnet å samvariere med suicidforsøk. Arbeidet springer ut av mangeårig klinisk arbeid med oppfølging av selvmordsforsøkere i Bærum, og resultatene fra delundersøkelsene kan på ulike nivåer anvendes til å styrke målrettet intervensjon overfor denne gruppen.

I Prosjektplan og handlingsplan mot selvmord 1994–1998 (Statens helsetilsyn skriftserie 4–95) legges det vekt på "systematiske modellforsøk med behandlingstiltak og oppfølgningstiltak" som forebyggingsstrategi, uten at dette gis spesifikt faglig innhold. I og med at det hersker ulike oppfatninger av om, og i så fall hvordan, selvmord kan

forebygges, er suicidologien preget av mangel på enhetlig kunnskap. Videre er de fleste forebyggingsmodeller ikke utviklet spesielt i forhold til selvmordsatferd, men er primært basert på modeller utviklet i kommunehelsetjenesten eller den psykiatriske spesialisthelsetjenesten. Derfor er det stort behov for forskning som kan anvendes i relasjon til både forebygging, tidlig intervensjon og behandling.

Utvikling av modeller for selvmordsforebygging bør ta utgangspunkt i:

- Kartlegging av problemets omfang (selvmords- og selvmordsforsøks-epidemiologi)
- Identifisering av høyrisikoindivider (sosiale, demografiske, psykologiske, psykiatriske karakteristika)
- Kartlegging av lokale ressurser
- Etablering av tiltak som raskt kan settes inn overfor høyrisikoindivider (tidlig intervensjon).

Avhandlingens ulike deler gir på forskjellige nivåer bidrag til disse grunnleggende forebyggingsselementene.

Selvmordsforsøk og selvmord i Bærum over en 12-årsperiode

I første artikkel presenteres epidemiologiske data over selvmordsforsøk og selvmord i Bærum kommune over en 12-årsperiode (1984–1995). Det ble registrert 1 446 selvmordsforsøk for 1 031 sykehusbehandlede selvmordsforsøkere i perioden, 64 % av pasientene var kvinner. Totalt var ca. 50 % under 35 år. Gjennomsnittsraten for kvinner var 149/100 000, for menn 90/100 000, samlet 121/100 000, hvilket er lavere enn sammenlignbare tall fra ulike WHO/EURO-publikasjoner. Resultatene viser at selvmordsforsøksraten ble redusert med 53,5 % i løpet av observasjonsperioden. Selvmordsraten

for perioden var noe høyere i Bærum enn i resten av landet, spesielt blant kvinner. Blant selvmordsforsøkerne var det 2,4 % som tok sitt liv etter gjennomsnittlig 6,5 år, noe som er relativt lavt. Studien gir grunnlag for å anta at oppfølging etter selvmordsforsøk i henhold til Bærumsmodellen kan ha bidratt til nedgang i antall selvmordsforsøk. Selvmordstallene er for små til at det kan trekkes konklusjoner.

Årsaksmodell for selvmordsforsøk

I avhandlingens andre artikkel presenteres en årsaksmodell for selvmordsforsøk. Den teoretiske rammen for arbeidet er knyttet til en sårbarhet-stressmodell for depresjon og suicidalitet, der antagelsen er at lav selvaktelse (self-esteem), lav tiltro til egne evner (self-efficacy), ensomhet og separasjon/skilsmiss vil utgjøre sårbarhetsfaktorer for utvikling av depresjon, håpløshet, dårlig problemløsningsevne, selvmordstanker og selvmordsatferd. Tidligere forskning har vist sprikende resultater, spesielt i forhold til om dårlige problemløsningsevner er knyttet til en depressiv tilstand eller om suicidale individer er preget av sviktende problemløsningsevner uavhengig av depresjon. Ved hjelp av strukturell ligningsmodellering viser resultatene at det går to veier (stier) til selvmordsforsøk: en fra ensomhet og lav selvaktelse som fører til depresjon (som også er påvirket av separasjon/skilsmiss) via håpløshet og selvmordstanker til selvmordsforsøk. Den andre veien går fra lav tiltro til egne evner og lav selvaktelse, medieres gjennom lav generell problemløsningsevne og dårlig evne til løsning av mellommenneskelige problemer til selvmordsforsøk. Modellen viser god tilpasning til data, og resultatene peker på betydningen av å arbeide både med kognitive og emosjonelle faktorer når man arbeider med selvmordsforsøkere.

Ny bok

Jan Beskow (red.):
Selvmord och självmordsprevention.
Om livsavgjörande ögonblick.
 Lund: Studentlitteratur, 2000

Jan Beskows navn er en garanti for bokens kvalitet. Han har selv skrevet de fleste kapitlene. De omhandler selvmordsproblemet mange ansikter, definisjoner og modeller, det svenske nasjonale program, epidemiologi, folkehelse og selvmordsforebygging, samtale med selvmordsnære mennesker, etikk, personalutvikling, historie mv. Om strategier for selvmordsforebygging har Danuta Wasserman skrevet, om forebyggende arbeid blant barn og ungdom Agnes Hultén, om suicidale kriser og psykiske forstyrrelser Bo Runeson og om eldre Margda Waern. Man har i Sverige et meget rikt miljø for selvmordsforebyggende arbeid, med erfaringer systematisert over mange år. Boken bære preg av dette. Den vil utvilsomt representere et aktivum også i det selvmordsforebyggende arbeid i vårt land.

Nils Retterstøl

forts. fra s. 9

Referanser

Gjærum B., Grøholt B. & Sommerschild H. **Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre.** Oslo: TANO, 1998

Grøholt, B, Ekeberg, O, Haldorsen, T. **Adolescents hospitalised with deliberate self-harm: the significance of an intention to die.** European Child & Adolescent Psychiatry 2000; 9: 244-54.

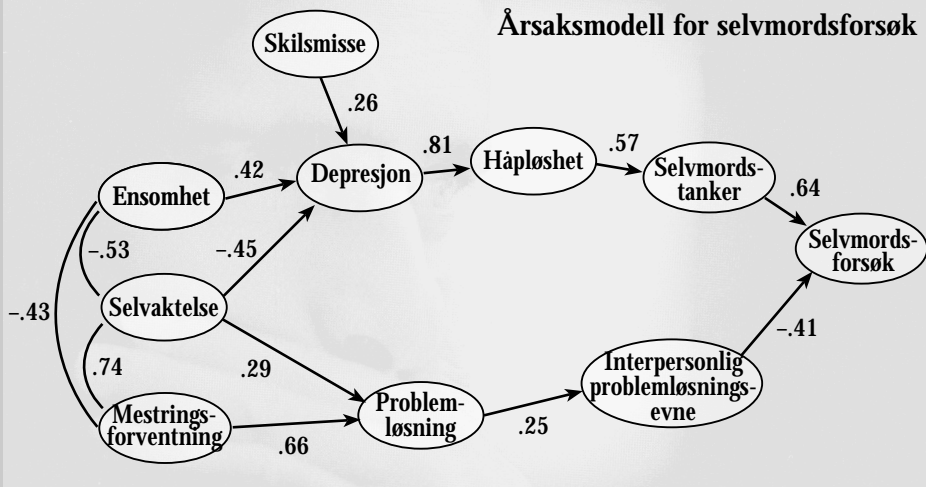
Grøholt B., Ekeberg O., Wichstrøm L. & Haldorsen T. **Young suicide attempters: a comparison between a clinical and an epidemiological sample.** Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry 2000; 39: 868-75.

Rosow I, Wichstrøm L. **Parasuicide and use of intoxicants among Norwegian adolescents.** Suicide and Life-threatening Behaviour 1994; 24: 174-83.

Spirito A., Brown L., Overholser J. & Fritz G. **Attempted suicide in adolescence: a review and critique of the literature.** Clinical Psychological Review 1989; 9: 335-63.

Sprague T. **Clinical management of suicidal behaviour in children and adolescents.** Clinical Child Psychology and Psychiatry 1997; 2: 113-23.

Årsaksmodell for selvmordsforsøk

Negative livshendelser i barndommen

I avhandlingens tredje artikkel var formålet med arbeidet å studere betydningen av negative livshendelser i barndommen (tap av foreldre; foreldres psykiske problemer; foreldres psykiske, fysiske eller seksuelle misbruk av barnet) på senere selvmordsforsøk. Dette er en case-control-undersøkelse med 271 matchete kontroller til 50 selvmordsforsøkere. Resultatene av den betingete logistiske regresjonsanalysen viste at risiko for selvmordsforsøk var knyttet til både negative livshendelser i barndommen og til psykologiske problemer som voksen. Dessuten viste resultatene at effekten av livshendelsene ble delvis mediert gjennom de psykologiske problemene, og det fremkom forskjellige medieringsmønstre for menn og kvinner. For menn utviklet suicidalitet seg fra barnsopplevelsen av foreldres psykiske problemer til lav selvfølelse som voksen, når andre relevante faktorer ble kontrollert (alkoholproblemer, tidligere selvmordsforsøk, depresjon, egenvurdert problemløsningssevne). For kvinner var selvmordsforsøksrisiko signifikant knyttet til barnsopplevelser av foreldreovergrep, egen depresjon og alkoholproblemer som voksne. Tidligere selvmordsforsøk ga også betydelig forhøyet risiko for indexforsøket.

Prospektiv undersøkelse av selvmordsforsøkere

Avhandlingens fjerde artikkel omhandler en prospektiv undersøkelse av 50 selv-

mordsforsøkere, intervjuet for annen gang ca. 1 1/2 år etter indexforsøket. Målsettingen med undersøkelsen var å identifisere risikofaktorer for gjentagelse av selvmordsforsøk innenfor denne tidsrammen. Av de faktorene som ble inkludert i den logistiske regresjonsanalysen (depresjon, håpløshet, mestringsforventning, selvaktelse, egenvurdert problemløsningssevne, interpersonlig problemløsningssevne, medisinsk risiko, suicidal intensjon, tidligere selvmordsforsøk, alder og kjønn), var det bare svak mestringsforventning (self-efficacy) som viste prediktiv verdi i forhold til de 8 av 50 selvmordsforsøkere som gjentok forsøket.

Resultatene fra de fire delundersøkelsene bør ha relevans både for forebygging og tidlig intervensjon/behandling. Resultatene styrker tidligere undersøkelser som viser betydningen av å arbeide med kognitive dysfunksjoner i tillegg til emosjonelle problemer.

Referanse

Dieserud G. **Suicide Attempt. Unsolvable Lives?** Doktoravhandling. Oslo: Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, 2000.

Gudrun Dieserud

arbeider som psykolog i Bærum kommune og forsker på Folkehelse. Hun er faglig ansvarlig for det kommunale selvmordsforebyggende team, som arbeider med oppfølging av selvmordsforsøkere og etterlatte etter selvmord.